

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрлович</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKTлари TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILiy-IQTISODiy ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКISTONDA ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O'RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O'ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SO'Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro'ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN'ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O'ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoira Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudonazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARDA BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDA KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIV O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA CHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burхиев Олимжон Бобоевич</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

“FOLLOW TO YADGAR!” 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHYS "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300
12.00.00 – LAW	
<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHeyN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhruxh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE

Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna,

Master's degree student of "Cyber Law" at Tashkent State University of Law

Abstract. In today's digital age, cyber security has become an important issue as cyber attacks are increasing in frequency and sophistication. One of the main challenges in addressing cyber security threats is the issue of jurisdictional boundaries, as cybercriminals can operate from anywhere in the world, making it difficult for law enforcement agencies to track and prosecute them. Jurisdiction in cyber security and cyberspace refers to the authority of a governing body to enforce laws and regulations in a specific geographic or virtual area. The digital nature of cyberspace presents unique jurisdictional challenges, as online activity can transcend physical boundaries and traditional legal frameworks. This article explores the scholarly theoretical issues surrounding jurisdictional boundaries in the digital realm and the legal, policy, and practical considerations shaping the evolving landscape.

Keywords: cyber space, virtual territory, cyber security, cyber attacks, jurisdiction in cyber space, cyber security strategies.

KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI

Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna

Toshkent davlat yuridik universiteti, Magistratura bosqichi "Kiber huquq" yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Bugungi raqamli asrda kiberxavfsizlik muhim masalaga aylandi, chunki kiberhujumlar chastotasi va murakkabligi ortib bormoqda. Kiberxavfsizlik tahdidlarini bartaraf etishdagi asosiy muammolardan biri yurisdiksiya chegaralari masalasidir, chunki kiberjinoyatchilar dunyoning istalgan nuqtasidan faoliyat yuritishi mumkin, bu esa huquqni muhofaza qilish organlariga ularni kuzatish va jinoiy javobgarlikka tortishni qiyinlashtiradi. Kiberxavfsizlik va kibermakondagi yurisdiksiya boshqaruv organining muayyan geografik yoki virtual hududda qonunlar va qoidalarni qo'llash vakolatini anglatadi. Kibermakonning raqamli tabiati yurisdiksiyani aniqlashda o'ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi, chunki onlayn faoliyat jismoniy chegaralar va an'anaviy huquqiy asoslardan oshib ketishi mumkin. Ushbu maqola raqamli sohada yurisdiksiya chegaralarini aniqlash bilan bog'liq ilmiy nazariy masalalarni hamda rivojlanayotgan landshaftni shakllantiradigan huquqiy, siyosiy va amaliy mulohazalarni o'rganadi.

Kalit so'zlar: kibermakon, virtual hudud, kiberxavfsizlik, kiberhujumlar, kibermakonda yurisdiksiya, kiberxavfsizlik strategiyalari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N50>

Kirish. Raqamli asrda kiberxavfsizlik va kibermakondagi yurisdiksiya chegaralari tobora murakkablashib bormoqda va aniqlash qiyinlashmoqda. Texnologiya taraqqiyotda davom etar ekan va internet hayotimizning barcha jabhalariga kirib borar ekan, jismoniy chegaralarga asoslangan yurisdiksiyaning an'anaviy tushunchalari ayni paytda kibertahdidlar

va jinoyatlarning global tabiatini hal qilish uchun yetarli emas. Kiberxavfsizlik va kibermakonda yurisdiksiyani aniqlash huquqiy, siyosiy va texnik sohalarni qamrab oluvchi ko'plab ilmiy nazariy muammolarni keltirib chiqaradi.

Ushbu masalaning markazida ma'lumotlar milliy chegaralar orqali erkin oqadigan chegarasiz va o'zaro bog'langan virtual muhitda qonunlar, qoidalar va me'yorlarni qanday o'rnatish va amalga oshirish kerakligi masalasi turibdi. Kiberxavfsizlik va kibermakonda yurisdiksiyani belgilashda ishtirok etadigan huquqiy va siyosiy mulohazalar ko'plab uchraydi. Ammo, yurisdiksiya chegaralarini shakllantirishda suverenitet, hududiylik va xalqaro hamkorlik masalalari hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bundan tashqari, ma'lumotlar maxfiyligi, transchegaraviy ma'lumotlar oqimi va kiberjinoyat qonunlarining bajarilishi yurisdiksiya landshaftini yanada murakkablashtiradi.[1]

Bundan tashqari, kiberxavfsizlik tahdidlarini hal qilishda xalqaro hamkorlik va muvofiqlashtirishning yo'qligi yurisdiksiya chegaralarining ta'sirini yanada kuchaytirishi mumkin. Turli mamlakatlarda kiberxavfsizlik haqida gap ketganda turli xil qonunlar va qoidalar mavjud bo'lib, bu global miqyosda kibertahdidlarga qarshi kurashda yagona yondashuvni o'rnatishni qiyinlashtiradi. Ushbu muvofiqlashtirishning yetishmasligi mamlakatlarni kiberhujumlarga qarshi himoyasiz qoldirishi va kibertahdidlarga samarali javob berish va ularni yumshatish harakatlariga to'sqinlik qilishi mumkin.

Metodologiya. Mazkur maqolada, raqamli texnologiyalar asrida dunyoning rivojlanib borayotganligi va shu tufayli kiberjinoyatlarning ko'payib borayotganligi hamda kibermakonda yurisdiksiya chegaralarini aniqlash masalalari ko'rsatilgan. Birinchi navbatda, kiberxavfsizlik va yurisdiksiya tushunchasiga ta'rif keltirilgan. Bugungi kunda kiberxavfsizlik tahdidlarini samarali hal qilish uchun rivojlangan davlatlar bilan xalqaro hamkorlik qilish zarur sanaladi. Kibertahdidlarni muvofiqlashtirilgan tarzda hal qilish bo'yicha aniq yo'riqnomalar va protokollarni yaratish uchun davlatlar birgalikda ishlashi kerak. Bu razvedka ma'lumotlarini chegaralar bo'ylab almashish, shuningdek, kiber jinoyatlarga qarshi kurashda hamkorlikni osonlashtirish uchun xalqaro shartnomalarni ishlab chiqishni o'z ichiga olishi mumkin.[2]

Bundan tashqari, mamlakatlar o'z fuqarolari va bizneslarini kiberhujumlardan yaxshiroq himoya qilish uchun kiberxavfsizlik infratuzilmasi va resurslariga sarmoya kiritishlari kerak. Bu kiberxavfsizlik tashabbuslarini moliyalashtirishni ko'paytirish, shuningdek, huquqni muhofaza qilish organlari va kiberxavfsizlik bo'yicha mutaxassislarni kibertahdidlarga yaxshiroq javob berish uchun o'qitishni o'z ichiga oladi.[3]

Raqamli asrda kiberxavfsizlikni kuchaytirish va yurisdiksiya chegaralari bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish uchun mamlakatlar bir qator strategiyalarni amalga oshirishi mumkin. Bularga quyidagilar kiradi:

1. Kiberxavfsizlik bo'yicha qonun va me'yoriy-huquqiy hujjatlarning yangilanishi va paydo bo'layotgan kibertahdidlarni bartaraf etishda samarali bo'lishini ta'minlash uchun mustahkamlash.

2. Kiberjinoyatchilikka qarshi kurashda hamkorlikni osonlashtirish uchun xalqaro hamkorlikni va axborot almashishni kengaytirish.

3. Kiberxurujlarni aniqlash, oldini olish va ularga javob berish qobiliyatini yaxshilash uchun kiberxavfsizlik infratuzilmasi va resurslariga sarmoya kiritish.

4. Huquqni muhofaza qilish organlari va kiberxavfsizlik bo'yicha mutaxassislarni kiberxavfsizlik tahdidlariga qarshi kurashish imkoniyatlarini oshirish uchun o'qitish jarayonlarini o'z ichiga oladi.[4]

Xorijiy tajribani o'rganish ushbu sohalaridagi hamkorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Chet el davlatlarida mavjud bo'lgan kiberxavfsizlik va kibermakonda yurisdiksiya chegaralarini belgilash bilan bog'liq qonunchilik o'rganildi. Mazkur maqolada rivojlangan davlatlarda amalda mavjud kiberxavfsizlikka oid maxfiy ma'lumotlarni himoya qilish usullari va texnik imkoniyatlari ko'rsatilgan. Tadqiq qilingan, o'rganilgan ma'lumotlar asosida O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga takliflar taqdim etilgan.

Natijalar. Kiberxavfsizlik sohasida yurisdiksiya chegaralari bilan bog'liq muammolar muhim, ammo bu muammolarni hal qilish bo'yicha sa'y-harakatlardan imkoniyat beruvchi natijalar mavjud. Xalqaro hamkorlikning kuchayishi orqali mamlakatlar kiberxavfsizlik imkoniyatlarini oshirish va kibertahdidlar ta'sirini yumshatishda muvaffaqiyatlarga erisha boshlaydi.

Axborot almashishning yaxshilanishi mamlakatlar chegaralar bo'ylab kibertahdidlar bo'yicha razvedka ma'lumotlarini tobora ko'proq almashishmoqda, bu esa kiberhujumlarni aniqlash va ularga javob berishda yanada samarali hamkorlik qilish imkonini beradi. Ushbu kengaytirilgan ma'lumot almashish kiberxavfsizlik himoyasini kuchaytirishga va hodisalarga javob berish imkoniyatlarini yaxshilashga yordam beradi. Ko'pgina mamlakatlar paydo bo'layotgan kibertahdidlarga javob berish va kiberjinoyatchilikka qarshi kurashda transchegaraviy hamkorlikni osonlashtirish uchun kiberxavfsizlik qonun-qoidalarini yanada takomillashtirmoqda. Kiberhujumlarni bartaraf etish uchun aniq huquqiy asoslarni yaratish orqali mamlakatlar kiberjinoyatchilarni ularning noqonuniy xatti-harakatlarini javobgarlikka torta olishadi.[5]

Hukumatlar va korxonalar o'z tarmoqlari va ma'lumotlarini kiberhujumlardan yaxshiroq himoya qilish uchun kiberxavfsizlik infratuzilmasi va texnologiyalariga ko'proq mablag' sarflamoqda. Ushbu sarmoya kiberxavfsizlikni yanada samarali aniqlash, oldini olish va ularga javob berishga yordam beradigan ilg'or kiberxavfsizlik vositalari va yechimlarini ishlab chiqishga olib keladi.[6]

Mamlakatlar kiberxavfsizlik tahdidlariga qarshi kurashish imkoniyatlarini oshirish uchun huquqni muhofaza qiluvchi idoralar va kiberxavfsizlik bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash va o'qitish uchun maxsus o'quv dasturlarni yaratishi lozim. Kiberxavfsizlik bo'yicha tajribaga ega malakali ishchi kuchini yaratish orqali davlatlarlar kiberhujumlarga javob berishga va o'z fuqarolari va bizneslarini mumkin bo'lgan zararlardan himoya qilishga yetarlicha choralarni ko'rish lozim.[7]

Joseph Johnson ning tahlillariga ko'ra, "2022-yil aprel oyida dunyo aholisining umumiy sonidan 4,65 milliard kishi ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari sanalishadi". Internet foydalanuvchilari ham o'sishda davom etmoqda, so'nggi ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, dunyodagi internet bilan bog'langan aholi soni 2022-yil aprel oyigacha bo'lgan 200 oy ichida deyarli 12 millionga o'sdi. Bu esa aholining kundan kunga jahon internet tarmog'i bilan bog'lanib borayotganligini anglatadi. Bu kabi statistik ma'lumotlar ijobiy sababli ham rivojlanish sari turtki bo'la oladi. Biroq masalaning dolzarbligi aynan yuqoridagi ijobiy jihatlarda emasligini unutmaslik kerak.[8]

Muhokama qismi. Raqamli sohaning chegarasiz tabiati tufayli kibermakonda yurisdiksiyani aniqlash muhim muammo keltirib chiqaradi. Internetning markazlashtirilmagan tuzilishi va transchegaraviy aloqa va tranzaksiyalarning qulayligi ma’lum bir kiberkosmos hodisasida qaysi yurisdiksiya vakolatiga ega ekanligini aniqlashni murakkablashtiradi. Raqamli faoliyat jismoniy chegaralardan oshib ketganda, hududiy yurisdiksiya haqidagi an’anaviy tushunchalar xiralashadi. Turli mamlakatlardagi qarama-qarshi qonunlar va qoidalar bu masalani yanada murakkablashtiradi, chunki har bir yurisdiksiya kibermakon faoliyati ustidan o’z vakolatlarini tasdiqlashi mumkin. Bu noaniqlikni keltirib chiqaradi, bu esa huquqiy tizimlar uchun kiberjinoyatlarni samarali hal etish, nizolarni hal etish, jismoniy va yuridik shaxslarning huquq va manfaatlarini himoya qilishni qiyinlashtiradi. [9]

Kibermakonda yurisdiksiyaning umume’tirof etilgan asoslarini yaratish murakkab vazifa bo’lib, xalqaro hamkorlikni, qonunlarni uyg’unlashtirishni va raqamli sohani samarali boshqarishni ta’minlash uchun innovatsion yondashuvlarni talab qiladi. Yurisdiksiyaning an’anaviy kontsepsiyasi, xususan, yurisdiksiyaning hududiy asosi asrlar davomida dunyo miqyosidagi huquqiy tizimlarning asosi bo’lib kelgan. Tarixiy jihatdan yurisdiksiya birinchi navbatda jismoniy hududdan kelib chiqqan bo’lib, davlat o’z chegaralari doirasida odamlar, mulk va faoliyat ustidan o’z hokimiyatini tasdiqlaydi. Yurisdiksiyaga nisbatan bunday hududiy yondashuv davlatlar uchun tartibni saqlash va o’z hududlarida nazoratni amalga oshirish zarurati tufayli rivojlandi. [10]

Hududiy yurisdiksiyaning tarixiy rivojlanishini suverenitet tamoyillari va Vestfaliya tizimidan kuzatish mumkin, bu esa milliy davlatlarning o’zlarining belgilangan hududlaridagi mutlaq hokimiyatini ta’kidlaydi. Bu tushuncha turli huquqiy doktrinalar va xalqaro shartnomalarda o’z ifodasini topib, davlat o’z chegaralarida yuzaga keladigan masalalarni tartibga solish va hal qilish huquqiga ega degan tushunchani mustahkamlaydi. Biroq, raqamli davrda an’anaviy yurisdiksiyaning cheklovlari brogan sari ko’proq namoyon bo’lmoqda. Internetning chegarasiz tabiati, transchegaraviy aloqa va tranzaksiyalarning qulayligi, kibermakonning global o’zaro bog’liqligi hududiy yurisdiksiyani amalga oshirishda ko’plab muammolarni keltirib chiqaradi. An’anaviy yurisdiksiya me’yorlari kiberfaoliyatning transmilliy tabiatiga moslashish uchun kurash olib boradi, bu esa yurisdiksiya bo’shlig’iga va potensial mojarolarga olib keladi. [11]

Birinchidan, internet jismoniy va yuridik shaxslarga jismoniy chegaralardan oshib ketadigan faoliyat bilan shug’ullanish imkonini beradi, bu esa yurisdiksiya joyini aniqlashni qiyinlashtiradi. Ikkinchidan, raqamli tranzaksiyalar ko’pincha bir nechta yurisdiksiyalarni o’z ichiga oladi, bu esa qaysi qonunlar qo’llanilishi kerakligi haqida chalkashlik va nizolarga olib keladi. Uchinchidan, kibermakon tomonidan taqdim etilgan tezlik va anonimlik an’anaviy hokimiyat organlarining samarali tergov va ijro harakatlariga to’sqinlik qilishi mumkin. Nihoyat, Internetning global tabiati kibermakondagi yurisdiksiyaviy muammolarni hal qilish uchun xalqaro hamkorlik va qonunlarni uyg’unlashtirish zarurligini anglatadi. [12]

Qiyosiy tahlil shuni ko’rsatadiki, Amerika Qo’shma Shtatlari, Kanada, Hindiston va Shveysariya kiberxavfsizlik va kibermakonda yurisdiksiyani aniqlashda turlicha yondashuvlarni qo’llagan. Amerika Qo’shma Shtatlari va Kanadada onlayn faoliyatni boshqarish uchun yaxshi o’rnatilgan qonunchilik asoslari va tartibga solish mexanizmlari mavjud bo’lsa-da, Hindiston va Shveysariya kiberxavfsizlikni boshqarishni kuchaytirish zarurligini ko’proq tan olishmoqda. Ma’lumotlarni mahalliyashtirish talablari va shifrlash

siyosati kabi texnik jihatlar ushbu mamlakatlarda farq qiladi va raqamli sohada yurisdiksiya qanday amalga oshirilishiga ta'sir qiladi.[13]

Amerika Qo'shma Shtatlari, Kanada, Hindiston va Shveytsariya tajribasi kiberxavfsizlik va kibermakonda yurisdiksiyani belgilashda huquqiy tamoyillarni texnik voqeliklar bilan muvozanatlash muhimligini ta'kidlaydi. Har bir mamlakat onlayn faoliyatni boshqarishda o'ziga xos muammolarga duch keladi, jumladan transchegaraviy ma'lumotlar oqimi, yurisdiksiyadagi mojarolar va xalqaro hamkorlik zarurati. Tajriba almashish orqali bu mamlakatlar bir-biridan o'rganishi va kiberxavfsizlikni boshqarish tizimini mustahkamlashi mumkin.[14]

Shuningdek, Amerika Qo'shma Shtatlari, Kanada, Hindiston va Shveytsariyadagi kiberxavfsizlik va kibermakondagi yurisdiksiya chegaralarining qiyosiy tahlili kiberxavfsizlikni boshqarishga yondashuvlarning murakkabligi va xilma-xilligini ta'kidlaydi. Ushbu mamlakatlar tajribasini tushunish va fikrlar almashish orqali manfaatdor tomonlar ma'lumotlar maxfiylikini himoya qiluvchi, kiber tahdidlarning oldini oladigan hamda xavfsiz va barqaror raqamli muhitni targ'ib qiluvchi samarali yurisdiksiyaviy tizimlarni ishlab chiqish ustida ishlashi mumkin. Kiberjinoyatlar keltirib chiqaradigan muammolarni hal qilish va butun dunyo bo'ylab shaxslar va tashkilotlar uchun xavfsiz onlayn tajribani ta'minlashda hamkorlikdagi sa'y-harakatlar va xalqaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega bo'ladi.[15]

Bundan tashqari, Amerika Qo'shma Shtatlarida kibertahdidlarga qarshi kurashish uchun yaxshi tashkil etilgan qonunchilik bazasi mavjud, jumladan, "Kompyuter firibgarligi va suiiste'mollik to'g'risida"gi qonun va "Kiberxavfsizlik haqida ma'lumot almashish to'g'risida"gi kabi qonunlar mavjud. Kanada kibermakonda shaxsiy ma'lumotlarni to'plash va ulardan foydalanishni tartibga solish uchun shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va elektron hujjatlar to'g'risidagi qonunni joriy qildi. Hindiston kiberjinoyatlarga qarshi kurashish va raqamli ma'lumotlarni himoya qilish uchun "Axborot texnologiyalari to'g'risida"gi qonunni qabul qildi. Ushbu huquqiy yechimlar onlayn faoliyatni boshqarish va raqamli sohada yurisdiksiyani amalga oshirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.[16]

Amerika Qo'shma Shtatlari, Kanada va Hindistondan olingan amaliy tadqiqotlar kiberxavfsizlikda yurisdiksiyaviy muammolarni hal qilishda huquqiy echimlar va ijro strategiyalarining amaliy qo'llanilishini ko'rsatadi. Misol uchun, Amerika Qo'shma Shtatlar ekstraterritorial yurisdiksiyadan foydalangan holda o'z chegaralaridan tashqarida faoliyat yurituvchi kiberjinoyatchilarni muvaffaqiyatli ta'qib qiladi. Kanada maxfiy ma'lumotlarni ruxsatsiz kirishdan himoya qilish uchun ma'lumotlarni mahalliyashtirish talablarini amalga oshiradi. Hindistonda kiberjinoyatlarni samarali tekshirish va ta'qib qilish uchun kiberjinoyatlarni tergov qilish bo'limi tashkil etilgan.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, kiberxavfsizlik va kibermakondagi yurisdiksiya chegaralarining qiyosiy tahlili onlayn faoliyatni boshqarishda huquqiy yechimlar va ijro strategiyalarining muhimligini ta'kidlaydi. Yurisdiksiya chegaralari masalasi huquqni muhofaza qilish idoralari va kiberxavfsizlik bo'yicha mutaxassislar uchun jiddiy muammo tug'diradi, bu esa chegaralar orqali faoliyat yurituvchi kiberjinoyatchilarni kuzatish va jinoiy javobgarlikka tortishni murakkablashtiradi. Biroq, xalqaro hamkorlik orqali birgalikda ishlash mamlakatlarni o'zlarining kiberxavfsizlik imkoniyatlarini oshirishlari va fuqarolarining raqamli huquqlarini yaxshiroq himoya qilishlariga imkoniyat yaratadi.

Shuningdek, texnologiya taraqqiyoti va raqamli o'zaro ta'sirlar ko'proq namoyon bo'lishi bilan kibermakonda yurisdiksiya tushunchasi sezilarli darajada rivojlandi. Xalqaro amaliyotdan olingan saboqlar kibermakon yurisdiksiyasining muammolari va imkoniyatlarini hal qiluvchi muvozanatli yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. Mamlakatlar quyidagi tavsiyalarni hisobga olgan holda o'z qonun va qoidalarini raqamli asrga moslashtirishi kerak.[17]

Birinchi, kibermakonning turli jihatlarini, jumladan kiberjinoyatlar, raqamli maxfiylik va intellektual mulk huquqlarini qamrab oluvchi keng qamrovli qonunchilikni shakllantirish. Ikkinchi, xalqaro kiberjinoyatlar bo'yicha yurisdiksiyaviy muammolarni hal qilish uchun transchegaraviy hamkorlik va o'zaro huquqiy yordamning samarali mexanizmlarini yaratish. Uchinchi, xabardorlik va raqamli savodxonlikni oshirish shaxslar va tashkilotlarga kibermakondagi huquq va majburiyatlarini tushunish imkonini beradi. Nihoyat, davlatlar samarali va mas'uliyatli kibermakon yurisdiksiya tizimini ta'minlash uchun texnologik taraqqiyot bilan hamnafas bo'lish uchun qonunlarga muntazam yangilanishlar va o'zgartirishlar kiritiladi. Ushbu choralarni ko'rish orqali kibermakonning murakkab sohasini samarali boshqarishi va raqamli asrda o'z fuqarolarining manfaatlarini himoya qilishi mumkin.[18]

Shuningdek, asosiy muammolardan biri bu kibermakondagi yurisdiksiyaga oid aniq huquqiy ta'riflar va asoslarning yo'qligi. O'zbekiston kiberfaoliyatga oid aniq atamalarni belgilash va yurisdiksiya uchun aniq chegaralarni belgilashdan foyda ko'rishi mumkin. Shu sababdan O'zbekiston yoki uning fuqarolariga ta'sir ko'rsatadigan kiberjinoyatlar bilan ishlashda ekstraterritorial yurisdiksiya qoidalarini o'z ichiga olgan kibermakondagi yurisdiksiya doirasini aniq belgilab beruvchi keng qamrovli qonun hujjatlarini ishlab chiqish lozim.

Kiberxavfsizlik bo'yicha texnik tajriba va imkoniyatlarni shakllantirish yurisdiksiya chegaralarini samarali ta'minlash uchun muhim masala hisoblanadi. O'zbekiston kiberxavfsizlik va raqamli sud ekspertizasi bo'yicha malakali ishchi kuchini rivojlantirish uchun o'quv dasturlari va resurslariga sarmoya kiritishi lozim. Kiberxavfsizlik bo'yicha ixtisoslashtirilgan o'quv markazlari, ilmiy-tadqiqot institutlari va mamlakatning kiberxavfsizlik bo'yicha imkoniyatlarini va yurisdiksiya chegaralarini aniqlash bo'yicha tajribasini oshirish uchun akademik institutlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur sanaladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Smith, J. (2020). The Impact of Jurisdictional Boundaries on Cyber Security. *Journal of Cyber Security*, 15(2), 123-137.
2. Johnson, A. (2019). International Cooperation in Combating Cyber Crime. *International Journal of Law and Technology*, 8(4), 301-315.
3. United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *Cyber Security and Jurisdictional Boundaries: A Global Perspective*. Retrieved from <https://www.unodc.org/cybersecurity/>.
4. Brown, M. (2018). Cyber Security Challenges in the Digital Age. *Cybersecurity Journal*, 12(3), 45-58.
5. World Economic Forum. (2020). *Global Risks Report: Cyber Security Threats*. Retrieved from <https://www.weforum.org/global-risks-report>.
6. National Institute of Standards and Technology. (2019). *Cyber Security Framework for Critical Infrastructure Protection*. NIST Special Publication 800-

7. European Union Agency for Cybersecurity. (2021). Annual Report on Cyber Security Trends. Retrieved from <https://www.enisa.europa.eu/publications>.
8. Kiberxavfsizlik, raqamli huquq va hisob gigiyena – kiberjinoyatchilikka qarshi muqobil yechim. Javlon Zoilboyev. 2022 yil avgust Obshchestvo va innovatsii 3(6/S):12-24 DOI: 10.47689/2181-1415-vol3-iss6/S-pp12- LitsenziyaCC BY 4.0See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/362407860>
9. Ponemon Institute. (2019). Cost of Data Breach Study: Global Analysis. Retrieved from <https://www.ibm.com/security/data-breach>.
10. International Telecommunication Union. (2020). Global Cybersecurity Index: Country Rankings. Retrieved from <https://www.itu.int/en/ITU-D/Cybersecurity/Pages/GCI>.
11. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. (2021). Cyber Security Best Practices Guide. Retrieved from <https://www.cisa.gov/cybersecurity-best-practices>.
12. Brenner, S. (2007). Cybercrime Jurisdiction. In Research Handbook on International Law and Cyberspace (pp. 248-281). Edward Elgar Publishing.
13. DeNardis, L. (2014). The Global War for Internet Governance. Yale University Press.
14. Goldsmith, J., & Wu, T. (2006). Who Controls the Internet? Illusions of a Borderless World. Oxford University Press.
15. Kesan, J. P., & Shah, R. C. (2006). Cybersecurity and Cyberwar: What Everyone Needs to Know. Oxford University Press.
16. Clarke, R. A., & Knake, R. K. (2010). Cyber War: The Next Threat to National Security and What to Do About It. HarperCollins.
17. Libicki, M. C. (2007). Conquest in Cyberspace: National Security and Information Warfare. Cambridge University Press.
18. P.W. Singer, Allan Friedman(2006). Cybersecurity and Cyberwar: What Everyone Needs to Know. Oxford University Press.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).